

Druhá kapitola
Vědomí a přirozená skutečnost

§ 39, Vědomí a přirozená skutečnost (naivní pojetí)

[Celkovým cílem je zvědomit si čistou zkušenost čili čisté vědomí: to je, čím se má zabývat fenomenologie. První krok (§33-38) bylo seznámit se se strukturou vědomí. Teď další krok (§39-44): seznámit se se vztahem vědomí a toho, čeho si jsme vědomí - a na noetické straně, vnímání a toho, co vnímáme. Jak je u Hus. zvykem, začínáme tím, jak se to jeví v běžném, nereflektujícím poznávání. Na konci této kapitoly Hu. oznámí, že presentace fenomenologie je tímto hotova: dodá ještě řadu dalších knih, daleko jasnější porozumění, ale tento závěr zásadně trvá. Podívejte se na něj!]

V dosavadním zkoumání jsme postupovali *eideticky* (zajímal nás princip, zásada (či „podstata“) dané záležitosti, ne určitý faktický příklad)

Přesto prožitek i nazřený ze zásady je událostí ve světě:
 prožívám radost „v hloubi srdce svého“, ale toto radování se odehrává ve světě jako reálná událost
 je to něčí radost (moje, tvoje, psova) a je to radost z něčeno - hned dvojí zakotvení ve světě
 jak potom rozumět skutečnosti, že vědomí vytváří souvislost proudu vědomí uzavřenou do sebe
 (např. věta, která mi probíhá hlavou?)

Je-li vědomí něčím odděleným od světa, jak se s ním může spojit?
 Je-li se světem propojeno, kam se poděla jeho nezávislost?

Náš obvyklý předpoklad je, že materiální svět, na nás nezávislý, je základem všeho přirozeného světa

K tomu živoucí bytosti (Seelen neboli „duše“)

Jenže jak může být vědomí v tomto smyslu jednou ze součástí přirozeného světa - a zároveň tím, co jej propojuje a ustavuje jej jako jednotu??

Jen vědomí dává světu jednotný smysl
 (např. propojuje 1 a 1 na 2 - ve světě není žádné dvě, jen jedna, jedna: dvě je jen ve vědomí)
 a zároveň je jednou věcí v tomto světě?

Jak může had spolknout vlastní ocas až po hlavu???

* * *

Naivní zakoušení vychází ze smyslového vjemu:

smyslový vjem předkládá skutečnost jako předmět vědomí,
 včetně vědomí sama: vědomí je něco, čeho si jsem vědom

Zřejmě vnímání není nic o sobě, jen „prázdné hledění prázdného Já na objekt sám“

jsem tabula rasa ... ale přesto ovlivňuji to, co vnímám!!
 věc je „objektivní“ - ale jestli je barevná nebo hodnotná záleží na mém vnímání

Tady máme problém - či ne my, ale „zdravý selský rozum“, podle něhož je skutečnost nezávislá, prostě daná - a zároveň ustavená subjektem: já to všechno vidím.

Další §: jak to řeší zdravý selský rozum biskupa B.

§ 40. „Primární“ a „sekundární“ kvality.

[Oč nám jde celkově: vytvořit si rámcovou představu o světě, podle které by svět byl srozumitelný. „Selský rozum“ má za to, že svět je něco objektivního, co existuje v časoprostoru, my jej jen zaznamenáváme. Jenže některé části světa zjevně závisejí na subjektu. Co s tím? Nejprve, jak si s tím poradí „zdravý selský rozum“.]

Rozlišuje „objektivní“ čili „primární“ kvality jako pravou skutečnost, „subjektivní“ čili „sekundární“ jako pouze osobní

Jenže Berkeley poukazuje, že primární vlastnosti jako rozprostřenost nejsou myslitelné bez sekundárních

tudíž vše, co je smyslově dáno, je pouhý jev zatímco pravá skutečnost je to, k čemu dospěje vědecká teorie:

skutečnost jsou matematické formality
zkušenost je jen jev

ek: čili co zakoušímje, je neskutečné, co je skutečné,
nelze zakusit!!

Vědění je ukazatel možných událostí, ale pravá skutečnost je nepostižitelná

ek: tak vzniká představa nedostupné hlubinné skutečnosti,
kterou zdánlivě potvrzuje zkušenost s bližním

*Zdravý selský rozum končí v paradoxu!
Tak jak je tomu doopravdy? Viz dále:*

§ 41. Reelný obsah vjemu a jeho transcendentní objekt

(čili vnímaná skutečnost a svět, který jí odpovídá)
(reelný = skutečný v rámci zakoušení)

Co je reelný obsah vjemu?

ne fyzikální věc: ta je transcendentní vůči celému „světu jevů“
ne „jen subjektivní“ svět jevů

na vjemu je něco inkoercibilního, co není „jen
subjektivní“: ať chci či nechci, vidím stůl

Mezi nazíráním/názorem, který představuje čistě subjektivní činnost,
a nazíraným, které je inkoercibilně dané přede mnou, je vztah i rozdíl

Dejme stranou teorii, čerpejme čistě z prožitku:

Obcháším stůl, jsem si ho vědom jako tohoto jednotného stolu
avšak vnímám stále nové, odlišné vjemy (*Abschattungen*)

Věc je stálá, nezávislá na vnímání
vnímání je stále obměňovaný proud
tedy, věc je transcendentní vůči vnímání, tj. ná svou
vlastní realitu

Tak **táž** barva té věci se zjevuje v různých pohledech
(*Abschattungen*) věci

tentýž tvar se zjevuje novými způsoby

Sebestvrzující vědomí téže věci se systémem odstínění
(perspektiv) synteticky sjednocuje ve zkušenostní vědomí
věci

ale v syntetickém vědomí -syntéze identifikace - vidí stále
tentýž stůl!

Co je dáno ve vjemu je jako reelný obsah je prožitek ideje barvy,
tvaru, předmětu
ke kterému patří aureola možných způsobů uchopení

Prožitek je reelným obsahem čistého vědomí (prožitek stolu)
prožívané (stůj) je transcendentní, tj. přesahuje čisté vědomí
Věc je intencionální jednota, závislá na tom, nač se soustředím
ke které patří počítková data, jimiž se zjevuje

Reelný obsah vjemu (co se v něm jeví jako skutečné, byť jen
v jeho rámci) je vědomí jedné a téže věci, vnímaná věc je
transcendentní

§ 42, Bytí jako vědomí a býtí jako realita

[Z předešlého vyplývá, že subjekt se aktivně podílí na ustavení
smysluplné skutečnosti syntézou jednotlivých náhledů. Věc je víc než
náhled věci (čili věc „transcenduje“ vědomí.)]

Tedy rozdíl:

obecně Bytí = něco, co jest, jestvuje, vykonává činnost bytí)
bytí jako prožitek mohu vnímat v imanentním vjemu
bytí jako věc tak vnímat nemohu, to nutně vyžaduje přesah
toto vnímání umožňuje další vnímání

Avšak zkladní protiklad: immanence a transcendence
to, co je čistě uvnitř zážitku/vědomí
to, co poukazuje za či mimo zážitek

K tomu pozámka: některé prožitky vylučují reelnou imanenci
svých intencionálních objektů
např. soucítění, vzpomínání předmět nutně poukazuje
za vědomí k jinmu vědomí

Zásadně: věc představuje transcendenci, vědomí imanenci

K tomu rozdíl druhů danosti:

v imanentním vnímání je objekt daný jako reelně imanentní“
tzn. např. vzpomínka je zcela obsažena v mém vědomí
avšak je v něm obsažena tak, že má vlastní (imanentní)
skutečnost
Např. “Tak jsem to tehdy cítil, to nemohu změnit (reelné),
ač už to všechno dávno odvál čas a jen já ještě pamatuji“

Co je dané imanentně je dané absolutně, jako takové

co je dané transcendentně můžeme poznávat jen syntézou jednostranných pohledů

Ideu hrací kostky nemohu vidět z různých perspektiv: tato idea prostě je
Faktickou hrací kostku mohu vidět jen z různých perspektiv

Základní poznatek: věcně dané nemá jinou jednotu než jednotu syntézy pozorovatele
Věc nemůžeme poznat „zevnitř“, protože věc žádné „zevnitř“ nemá

[ek na okraj:
ano, věci dává jednotu pozorovatel,
jenže jakmile se střetneme s cílenou činností,
jednotu dává činnost
to platí zjevně o zvířeti, též o rostlině]

Proto také věc není nikdy uzavřena, jsou možné stále nové pohledy

[ek: ale je někdy uzavřena živá bytost? Zřejmě věc tu znamená všechno prostorové bytí
To je potřeba zaznamenat: rozlišení tu není osoba-
věc, nýbrž imanentní (idea) vs.
transcendentní]

Vše transcendentní je dáno jen jako jednotu různých pohledů

§ 43, Vyjasnění principiálního omylu

Omyl: domnění, že u transcendentních věcí nepoznáváme věc samotnou, nýbrž jen obraz či znak, za kterým se věc skrývá

Věc se neskrývá: vidím věc samu, ovšem z určité perspektivy

K tomu dochází, když se zaměříme na jiný rozměr
např. když „za“ písmeny vidíme jejich smysl

Ve vjemu nic takového: vnímám, co vnímám
vjem je věc sama, ne její znak, byť věc z určitého hlediska

Příklad: jednotu stavebnice: nemá jednotu, jen proto, že části vnímám jako užitečné pro stavbu modelu, je to jedna stavebnice.

Oproti tomu: jednotu květu: genetický kód, který sjednocuje, Jednotu vlčí smečky: vědomí sounáležitosti jednotlivých vlků.

Husserlův základní postřeh: **smysluplná jednotu skutečnosti není něčím „objektivním“, nýbrž prožitkovým.** Omyl by byl, kdyby lidské vědomí považoval za jedinou formu prožitku, idee.

§ 44. Proto věc jako transcendentní je pouze fenomenální, závislá zatímco věc jako prožitek je skutečná sama o sobě, *ab solo*

Věc se nutně předkládá v serii náhledů, ač jedna věc ale tato jedna věc nic není o sobě, jsou jen náhledy, nekonečná řada (ek: jako život člověka?)

proto věc je nutně vždy nedokonalá, nedokončená
matně zaznamenáváme nimbus možných náhledů, ty pak přivádíme
k jasnému uvědomění (ek: je to zdroj učení o anamnéze?)

Věc je moment od momentu, nemůže být či být dána jinak,
proto jednota transcendentně dané věci je vždy závislá na
subjektu
mohu ji vnímat imanentně jako prožitek absoutně

Husserlův příklad: zvuk houslí, jak je slyším
představa o tom, jak „skutečně je“ je druhotná objektivace
(barva pro 20/20 v poledne)

Jen prožitek je daný
(ek: že by přece počitková data? ne, protože prožitek mohu
nahlédnout i eideticky

Ale H. uznává, že prožitek je proud, není uchopitelný jako
celek

Dohad ze souvislosti:
prožitek, byť proud, má vlastní jednotu, kterou zakoušíme,
zatím co jednotu věci ustavujeme.

**Příklad: jednota života, jak jej žiji, a jednota
života, jak ji ustavuje můj životopisec**

V tom smyslu:
jednotu věci, transcendentně dané, ustavuji jako pozorovatel
jednotu života prožívám bezprostředně

V mém zakoušení je skutečnost transcendentního odvozená
skutečnost imanentního, tj. vlastního prožitku, přímo daná

§ 45. Nevnímaný prožitek, nevnímaná realita

Všechno, co prožívám, mohu také nazřít
žádný prožitek není zcela nevědomý
pokud by byl, byl by něčím, co se mi stalo, ne něčím, co
jsem prožil (růst nádoru v těle!)
v reflexi zaměřím pozornost na něco, co bezděky pozoruji, i
když jsem zcela soustředěn na něco jiného

Vtom smyslu všechny prožitky jsou vědomé, tj. dostupné vědomí,
jako pozadí dostupné vjemu (snad proto anamnesis)
Oproti tomu věci nejsou nutně vědomé, jen kam
dohlédnu

Zatím co prožitek vždy nějak zaznamenávám, mohu odhalit
mohu sdílet s druhým jen dorozumíváním,

Čistě nevnímatelná ralita je něčím, o čem mohu hovořit:
není to logicky nemožné
avšak je to prakticky protismyslné (*Widersinn*)

Jistě, něco bylo již přede mnou, i před vznikem života,
avšak nebylo to „něco“, jen X: teprve vstupem do

prožitku nabývá co jest smyslu - a do mého vědomí vstupuje jen poznáním: hovořit o nepoznatelném (na rozdíl od dosud nepoznaného) je nesmysl.

A tudíž závěr:

§ 46. Nezpochybnitelnost imanentního, zpochybnitelnost transcendentního

imanentní jev zaručuje skutečnost svého předmětu
když cítím bolest, bolest nutně je

ALE TO STAČÍ

vidím svůj život zaručuje, že tento život je skutečný, se vším všudy, včetně hodnotových struktur
není to rouška zdání, které bych se měl vzdát jako neskutečné, když to vyžaduje tzv „objektivní realita“

(mohlo by vědomí být jen fiktivní (solipsismus)?
logická možnost, praktický nesmysl)

tato zkušenost jako zkušenost světa (transcendentní) je zásadně otevřená

**Co je transcendentní, je tudíž vždy jen presumptivní skutečnost
Co je imanentní (tj, prožívaná skutečnost, Já a svět mého já, je zcela nezpochybnitelný**

Viz tezi na str H.86, č.96

existence světa je vždy jen pravděpodobná
skutečnost prožitku je nezpochybnitelná

Zde končí základní presentace fenomenologie jako Einstellung postoj k světu - ne metodologie, ale soustava postulátů, na níž se všechno další zkoumání zakládá

vidět svět fenomenologickými očima znamená zaznamenávat nutnou strukturu prožívané skutečnosti - a to znamená i hodnotovou strukturu a strukturu smyslu - jako základní skutečnost, empiriku jako její náhodné uskutečnění

Problém je intersubjektivita: jak mohou být struktury vědomí platné i pro druhé? Možnost dohody nestačí. H. řeší transcendentalitou: struktury, které nacházíme ve vědomí, jsou struktury vědomí jako takového, proto nutně každého vědomí.

Tak v mém vědomí nazírám, že $5+6=11$ - nutně, a tudíž v každém vědomí. Naděje je, že to platí i o základech morálky, pokud jen lidé jasně nahlídnou strukturu vlastního bytí

Tím se svět obrací naruby:

tak zv. „tvrdá realita“ je čirá abstrakce, něco co si fyzika vytváří pro zvláštní potřeby. Užitečná abstrakce, avšak ne „opravdová skutečnost“

opravdovou skutečností je svět zkušeností, hodnotově a smysluplně určený: to je jediné, co je skutečně dané

Odtud základní téze Husserlovy fenomenologie:

vědomí není cosi „niterného“. Je to skutečnost, určená a smysluplně uspořádaná přítomností aktivního, zacíleného činitele.

A tato skutečnost není něčím odvozeným, nýbrž tím základním, z čeho odvozujeme vše ostatní.

Vědomí a skutečnost:

jak se jeví svět, když odzávorkujeme představu o odrazu či znaku a vycházíme ze smysluplného zakoušení

Svět jako vědomí = svět jak se jeví v prožitku, ve zkušenosti bezprostředně daný, hodnotově uspořádaný, svět jako zkušenost (ne nutně lidská)

Proto fenomenologie je zcela nový přístup:

⇒ doposud filosofie začínala na druhé úrovni, odtažená od bezprostřednosti (na př. „objektivní“ náplní abstrahovanou od prožívání)

⇒ fenomenologie začíná bezprostředně prvotním zážitkem samým, ne abstrakcí z něho